

**ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО МІКОЛОГА АСІ СЕРГІЇВНИ БУХАЛО
(29.10.1932—05.08.2014)**

5 серпня 2014 р. на 82-му році життя перестало битися серце видатного українського міколога, знаного і за межами нашої країни, доктора біологічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, лауреата премії імені М.Г. Холодного НАН України, головного наукового співробітника відділу мікології Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України Асі Сергіївни Бухало.

Ася Сергіївна була яскравою, непересічною особистістю. Її невичерпна енергія, воля, висока інтелігентність, велика працездатність, організованість, відданість науці, людяність, мистецтво спілкування з навколишніми приваблювали колег та численних учнів, для яких вона завжди була гідним взірцем людини і вченого.

Народилась А.С. Бухало в м. Дніпропетровську в сім'ї науковця. В 1939 р. родина переїхала до Києва, з яким пов'язане все подальше життя Асі Сергіївни. Після закінчення в 1955 р. з відзнакою біолого-грунтознавчого факультету Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка вона працювала у відділі біохімії Інституту фізіології рослин та агрохімії АН УРСР, а від 1956 р. — у відділі мікології Інституту ботаніки АН УРСР. У 1957 р. вступила до аспірантури цього відділу, який тоді очолював проф. С.Ф. Морочковський. Під його керівництвом Ася Сергіївна підготувала кандидатську дисертацію на тему «Мікофлора лісів середньої течії р. Ворскли», яку успішно захистила в 1962 р. Наступного року перейшла на роботу до відділу експериментальної мікології Інституту мікробіології та вірусології імені Д.К. Заболотного АН УРСР, а в 1976 р. дослідниця повернулася до відділу мікології Інституту ботаніки і вся її подальша наукова діяльність була пов'язана з цим мікологічним центром України. Саме тут у 1986 р. вона захистила докторську дисертацію на тему «Высшие съедобные базидиомицеты в чистой культуре».

Основні напрями робіт А.С. Бухало — вивчення біорізноманітності, таксономії, екології, морфології, онтогенезу, фізіолого-біохімічних властивостей та біотехнологічного використання культур грибів, здебільшого вищих базидіомицетів. Перші мікологічні дослідження Асі Сергіївни (1958—1960 рр.), узагальнені в її кандидатській дисертації, присвячувалися пізнанню мікобіоти лісових фітоценозів Лівобережного Лісостепу в межах середньої течії р. Ворскли на Полтавщині. В результаті в цьому регіоні було виявлено понад 450 видів грибів із різних таксономічних груп. Три види родів *Cercospora*

Sacc., *Kabatia* Bubák та *Cercospora* Fresen були описані А.С. Бухало як нові для науки.

Від 1976 р. дослідниця вивчає макроскопічні гриби відділу Basidiomycota. Вона активно створює наукові засади глибинного культивування шапинкових грибів з метою одержання харчових дієтичних добавок та біологічно активних речовин, розробила принципи відбору продуцентів, що було підсумовано в колективній монографії «Высшие съедобные базидиомицеты в поверхностной и глубокой культуре» (1983). Результати багаторічних досліджень А.С. Бухало викладені в ще одній монографії — «Высшие съедобные базидиомицеты в чистой культуре» (1988) та численних публікаціях, авторських свідоцтвах.

Ася Сергіївна брала активну участь у розробці та виконанні проектів, спрямованих на широкомасштабне вирощування їстівних грибів. У 1981 р. разом з І.О. Дудкою та С.П. Вассером вона одержала академічну премію імені М.Г. Холодного за монографію «Промышленное культивирование съедобных грибов» (1978) та низку праць з цієї проблеми. А за цикл робіт «Створення наукових основ глибинного культивування їстівних базидіальних грибів і розробка способу одержання цінного харчового продукту» в складі колективу авторів була удостоєна звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1990).

Велику увагу А.С. Бухало приділяла електронно-мікроскопічним дослідженням структур вегетативного міцелію вищих базидіомицетів та їх значенню для оцінки таксономічного і фізіологічного статусу культур, контролю їхньої чистоти у біотехнологічному процесі. З використанням сканувальної електронної мікроскопії вона дослідила понад 100 видів, що знайшло відображення в монографії «Microstructures of vegetative mycelium of macrofungi in pure cultures» (2009). А.С. Бухало була ініціатором розпочатих у 1997 р. міжнародним колективом науковців з України, Ізраїлю, Німеччини та США досліджень мікобіоти гіперсолонної водойми — Мертвого моря, яке до останнього часу вважалося позбавленим життя. Перші знахідки в ньому грибів стали сенсацією, про яку повідомили в престижних міжнародних журналах. Усього в Мертвому морі вже виявлено понад 50 видів міцеліальних грибів, досліджені екологічні та фізіолого-біохімічні характеристики їхніх культур, ізольованих з цієї унікальної в екологічному плані водойми. Матеріали досліджень мікобіоти Мертвого

моря ввійшли до численних публікацій, зокрема монографії «Evolutionary Theory and Processes» (1999), «Journey to Diverse Microbial Worlds» (2000).

Про безмежну відданість обраній галузі науки — мікології — та захоплення грибами свідчить навіть перелік регіонів, куди Ася Сергіївна здійснила експедиції, зокрема це Далекий Схід, Алтай, Монголія тощо.

В останнє десятиліття А.С. Бухало з колективом співробітників проводила широкі цілеспрямовані дослідження шапинкових грибів, що мають лікувальні властивості, з метою їх біотехнологічного застосування для отримання плодових тіл, лікувально-профілактичних дієтичних добавок, фармакологічних препаратів.

Значним внеском Асі Сергіївни в забезпечення сучасних і майбутніх мікологічних та біотехнологічних досліджень макроміцетів є створення унікальної в Україні і однієї з найбільших в Європі колекції культур шапинкових грибів, котра отримала статус національного надбання і має державну підтримку. Ася Сергіївна була постійним куратором цієї колекції, в якій налічується понад 900 штамів 169 видів із 73 родів грибів (Basidiomycota, Ascomycota). В ній зберігається генофонд рідкісних грибів і тих, що зникають, а також багато цінних їстівних і лікарських видів, що промислово культивуються у світі та застосовуються в народній і традиційній медицині.

Ася Сергіївна була прекрасним педагогом і наставником, прагнула передати власні знання і досвід іншим. Багато років вона була членом редколегії, заступником головного редактора «Українського ботанічного журналу», членом редколегії «International Journal of Medicinal Mushrooms» (США). А.С. Бухало — автор понад 200 наукових праць, у тому числі 11 монографій, 20 авторських свідоцтв і патентів СРСР, України, США. Ася Сергіївна була учасником численних міжнародних мікологічних конгресів та конференцій, чимало уваги приділяла популяризації сучасних знань про гриби.

Українські мікологи впевнені в тому, що справу А.С. Бухало продовжать її учні та колеги, а праці вченого стануть взірцем для нащадків. Ми збережемо в наших серцях світлий образ цієї незабутньої людини — талановитого дослідника, гарної, доброї жінки — Асі Сергіївни Бухало.

КОЛЕКТИВ ВІДДІЛУ МІКОЛОГІЇ
Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного